

חלול שבת עבור מומר לחלל שבת ברבים

השאלה:

מומר לחלל שבת בפרהסיא, האם מותר לחלל עליו את השבת במקרה שהוא חולה שיש בו סכנה?

תשובה:

לדעת המחבר מותר לחלל עליו את השבת. ועקר טעמו הוא שיש רגלים לדבר כשהוא שוכב על ערש דוי והוא חולה שיש בו סכנה, ששב וניחם על הרעה (ומבואר במסכת קידושין מ"ט, לענין ספק קידושין). והרי אף בספק פקוח־נפש מחללין את השבת ואין הולכים אחר הרוב. ולכן גם מותר לחלל שבת עבור גוסס, אף על פי שרוב גוססים למיתה. טעם גוסף להקל הוא עפ"י שיטת בעל העיטור, שרק מחלל שבת בעבודת קרקע דינו כעכו"ם. ובפרט לשיטות האחרונים שמחללי שבת בזמננו אינם יודעים כל כך חומר האיסור ויש מקום להקל קצת לענין צירופם למנין ולעלות לתורה. ועוד יש מהאחרונים הסבורים שמחלל שבת בפרהסיא דינו כעכו"ם רק מדרבנן ולכן בפקוח־נפש יש להקל.

מסקנה

„אם כן מכל הלין... ברור שיש להקל ולפי ראות עיני הדיין“.

(שו"ת חלקת יעקב, חלק א', סימן מ"ה).

מקורות נוספים:

פרי מגדים, או"ח, סי' שכ"ח סק"ו; שו"ת מהר"ם שיק, חאו"ח, סי' ק"מ; שו"ת אמרי יושר, ח"ב, סי' מ"ג, אות ד'; שו"ת פרי השדה, ח"ב, סי' י"ז; ישועות מלכו, חלק קרית ארבע, פ"ב מהל' שבת, ה"א; שו"ת מחנה חיים, חיו"ד, ח"ב, סי' ס'; שו"ת ציץ אליעזר, ח"ח, סי' ט"ו, פ"ה — פ"ו; שם ח"ט, סי' יז, פ"ב אות ח'; חזו"א על הרמב"ם, הל' דעות; שו"ת מנחת יצחק, ח"א, סי' נג וח"ג, סי' כ'; הדרום, תשרי, תשל"ג, עמ' 41; שו"ת חת"ס, חיו"ד סי' שמ"א; הלכה ורפואה, א', עמ' ק"ס:

חלול שבת עבור מתאבד

השאלה:

האם מותר לחלל שבת כדי להציל מי שאבד עצמו לדעת?

המתבר מביא כמה ראיות מהגמרא שמהן משמע, לכאורה, שאין לחלל שבת עבור מאבד עצמו לדעת :

א. על פי המסופר על הלל הזקן, שהכניס עצמו לסכנת נפשות כדי לשמוע תורה משמעיה ואבטליון ומצאו עליו ג' אמות שלג ואמרו: "ראוי זה לחלל עליו את השבת" — משמע דוקא, "זה", שכוונתו לשם שמים, אבל סתם מאבד עצמו לדעת — אסור לחלל שבת.

ב. על פי המבואר במסכת סנהדרין ע"ב, בדין הבא במחתרת; שגם אם נפל עליו הגל אין מחללים את השבת להצילו, משמע שכיון שמסר נפשו להריגה — ודומה בכך לאבד עצמו לדעת — אין מחללים עבורו את השבת.

המתבר סותר ראיות אלו וסבור, שכל עוד יש מקום להצילו — עדיין אינו בגדר מאבד עצמו לדעת, וכל הדינים הקשורים במתאבד (המבוארים בשולחן ערוך יורה דעה, סימן שמ"ה) חלים רק כשהוא כבר מת ע"י פעולת אבוד לדעת. כל עוד שיש ספק שמא הוא עדיין חי, הרי זה בגדר "רצה לאבד עצמו לדעת". נמוק נוסף — שמא הרהר תשובה בינתיים, ואף שזה מעוט — לא הולכים בפקוח-נפש אחר הרוב, ואפילו בשביל מעוט מחללים את השבת.

מסקנה :

„לענין דינא להציל מאבד עצמו לדעת, לפי עניות דעתי פשוט דמחוייבים להצילו... דכל זמן שיש אפשרות שהוא חי, אינו עדיין מאבד עצמו לדעת וגם שמא עשה תשובה“.

(שו"ת חלקת יעקב, חלק א', סימן ע"ב)

מקורות נוספים :

מנחת חנוך, קומץ למנחה, מ' רל"ז; שו"ת אגרות משה, חאו"ח, ח"א, סי' קכ"ז; שו"ת ציץ אליעזר, ח"ח, סי' ט"ו, פרק ד'; שם, ח"ט, סי' י"ז, פרק ב', אות ר'; שם, ח"י, סי' כ"ה, פי"ז, אות ג'; שו"ת בצל החכמה, סי' ס"ז; שו"ת אג"מ, חיו"ד, ח"ג, סוסי' צ'.

חלול שבת בספק סכנה לעובר

שאלה :

אשה מעוברת, שחייבת לקבל זריקות על מנת שלא תפיל, ולה עצמה לא נשקפה כל סכנה — האם מותר לחלל שבת במקרה כזה ?

תשובה :

מחלוקת הראשונים היא, אם מותר לחלל שבת בשביל עובר כשאינ סכנה לאם — או שהטפול מותר רק בתנאי שנשקפת סכנה גם לאם.

מחלוקת זו הובאה ע"י הרמב"ן בספרו תורת האדם (שער הסכנה) וכן ברא"ש ור"ן, סוף מסכת יזמא.

לדעת אחד האחרונים המחלוקת היא רק במקרה של סכנה ודאית לעובר, בעוד אשר אם קיים רק ספק סכנה לעובר כלם מודים שאין לחלל שבת עבורו. אך דעת המחבר שהמחלוקת היא גם בספק סכנה. המחבר מסיק על פי גסוחו של הטור שהכרעת ההלכה היא להתיר חלול שבת גם בספק סכנה לעובר ללא כל סכנה לאם.

מסקנה :

„ויש להורות להתיר לחלל שבת עבור פקוח-נפש של עובר גם במקום שלא נשקפת סכנה לאם, ואפילו קודם מ' יום ליצירתו, ואפילו בספק פקוח-נפש“.

(שאלות ותשובות ציץ אליעזר, חלק י"א, סימן מ"ג.)

מקורות נוספים :

העמק שאלה, שאילתא קס"ז אות י"ז; שו"ת נודע ביהודה תניינא, חור"מ סי' נ"ט; אורחות חיים, סי' תרי"ז ס"א; שו"ת מהרי"א אסאד, חאו"ח, סי' קע"ה; שבת מיהודה, שער ראשון, פ"ה; שמירת שבת כהלכתה, פל"ו, סי"ב; הלכה ורפואה, ח"ב, עמ' נ"ז; החשמל בהלכה, ח"ב, עמ' 365.

בענין צלומי רנטגן בשבת

השאלה :

האם מותר להדליק ולכבות את מכונת הרנטגן, לצורך צלום ?
האם מותר לפתח צלום רנטגן ?

תשובה :

הבעיות ההלכתיות הקשורות לנושא זה הן :

א. הדלקת חשמל — המחבר, בספרו שאלות ותשובות מנתת יצחק, חלק א', סימן ק"ט, כתב שרוב הפוסקים מחמירים לומר, דיש בזה משום הבערה דאורייתא. אכן, יש שכתבו שאין זה אלא גרמא, „משום דבסבובו להכפתור

אינו רק מסיר המניע" (ע' שו"ת אחיעזר, חלק ג', סימן ס'). אך יש שלש נקודות לחייב בזה:

1. זה דומה לכח ראשון, "דחייב משום גירי דיליה",
2. כאשר המלאכה תמיד ע"י גרמא, נחשב הדבר למלאכת מחשבת וחייב (ע' אבן העזר, או"ח, שכ"ח בסוף הסימן);
3. לא כל הגרמות שוות.

ב. האם יש בעשיית התמונה איסור תורה? — הרמב"ם (הלכות שבת, פרק י"א) כתב: „הרושם רשמים וצורות בכותל, כדרך שהמציירים רושמים, הרי זה חייב משום כותב". ולדעת המחבר יש גם כאן משום רושם צורה. ובפרט בנידון דידן, „אשר כל שריטה קלה הוי דבר גדול לבחינת הרופאים לידע את המעשה אשר יעשו". אך המחבר דן כאן, מצד העובדה, שהכתיבה מתבצעת ע"י זרם חשמלי ואם כן זה רק גרמא. אכן בתשובת קרן דוד (או"ח, סי' ק"ב) דן בענין צלום במצלמה בשבת מצד גרמא וסובר, שלדעת המחייבים בגרמא בהבערה חייב גם כאן מדאורייתא.

ג. האם יש כאן איסור צובע? — מדין צובע לא חייב, רק משום כותב, „דצובע חייב רק דומיא דצובע צמר, שרוצה להעביר הצבע על הצמר וכדומה, אבל כשאינו מקפיד על הצבע שיצטבע כלל, רק שיכיר הצורה, אין זה בגדר צובע".

ד. מהו האיסור הקשור בפתוח הצלום? — "במה שמוחק במים המיותר כדי שיתראה מה שצריך להם לראות בצילום, יש בזה משום כותב ע"י חק תוכות, וגם יש לומר דיש משום מוחק במה שמוחק המיותר (ועי' בבאור הלכה סימן ש"מ, באמצע ד"ה שעל הקלף)".

ה. יסוד ההיתר מבוסס על ספק פקוח-נפש, כי למקרים קטנים לא עושים צלום אפילו בחול, „רק כשרואים צורך גדול באיברים הפנימיים או בשבר יד או רגל, שיש לחוש לאינפקציה או לשטף-דם". ומוכיח, שבשבר יד או רגל, או בסכנת שטף-דם מותר לחלל השבת.

מסקנה:

„אכן כל זה הוא דבר התלוי במציאות הענין, וגם אם הרפואה תלוי בהצילום, ויש לדון בכל פרט ופרט אשר יזדמן לפי עניינו, ואי אפשר ליתן כלל בזה".

(שאלות ותשובות מנחת יצחק, חלק ג', סימן כ').

מקורות נוספים:

יסודי ישורון, ח"ה, עמ' פ"ה; שו"ת שבט הלוי, חאו"ח, ח"א, סי' קכ"א, ס"ג; שו"ת ציץ אליעזר, חי"ד, סי' כ"ז.